

ARTYKUŁ

Informacja jako narzędzie wojny kognitywnej w kontekście wojny hybrydowej

Information as a tool of cognitive warfare in the context of hybrid warfare

TOMASZ GERGELEWICZ

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa i Ochrony w Warszawie

<https://orcid.org/0000-0002-9145-5099>

Abstrakt

Informacja stała się potężną bronią, którą można porównać do tradycyjnych środków walki. Rozwój technologii i podatność społeczeństw na szkodliwe narracje sprzyjają wrogim działaniom informacyjnym, które w domenie poznawczej mogą doprowadzić do wojny kognitywnej. Celem artykułu jest uporządkowanie oraz charakterystyka pojęć związanych z tą wojną. Główny problem badawczy można sprowadzić do pytania: jaką rolę odgrywa informacja we wrogich działaniach prowadzonych w domenie kognitywnej? Proces badawczy oparto m.in. na analizie literatury polsko- i anglojęzycznej, źródeł branżowych czy mediów społecznościowych.

Słowa kluczowe

wojna kognitywna, wojna informacyjna, wojna hybrydowa, dezinformacja, wojna psychologiczna

Abstract

Information has become a powerful weapon, comparable to traditional means of warfare. The development of technology along with societies' susceptibility to harmful narratives facilitates hostile information activities, which in the cognitive domain may lead

to cognitive warfare. The aim of this article is to systematise and characterise the concepts related to this warfare. The main research problem can be summarised as follows: what role does information play in hostile activities carried out in the cognitive domain? The research process is based on an analysis of Polish and English literature, professional sources, and social media.

Keywords cognitive warfare, information warfare, hybrid warfare, dis-information, psychological warfare

Wprowadzenie

Informacja stała się bronią w rękach agresorów i może być równie niebezpieczna jak tradycyjne środki walki. Rozwój nowoczesnych technologii oraz społeczeństwo bezkrytycznie przyjmujące informacje powodują, że wojna kognitywna¹ może być postrzegana jako skuteczny mechanizm wrogiego wpływu.

Zrozumienie szkodliwych działań w domenie kognitywnej wymaga przede wszystkim poznania roli informacji, dlatego autor podjął się usystematyzowania pojęć związanych z wojną kognitywną. Charakteryzuje zagadnienia dotyczące m.in. zagrożeń hybrydowych, środowiska informacyjnego, operacji informacyjnych, działań psychologicznych oraz dezinformacji. Zauważa, że pojęcia takie jak: dezinformacja, operacje informacyjne, fake news czy manipulacja zbyt często są używane w przestrzeni publicznej jako synonimy. Ponadto nadużywa się pojęcia wojny hybrydowej.

Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie: w jaki sposób informacja jest wykorzystywana we wrogich działaniach w domenie kognitywnej? W artykule oparto się na metodzie analitycznej, która posłużyła do wyodrębnienia poszczególnych obszarów ważnych w dyskursie o roli informacji w wojnie, oraz metodzie syntezy, zastosowanej do wskazania punktów stykowych poszczególnych obszarów i relacji przyczynowo-skutkowej pomiędzy informacją a wojną kognitywną.

Temat wykorzystania informacji w celu prowadzenia wrogich działań jest obecny w krajowym i zagranicznym dyskursie publicznym i naukowym. Materiał źródłowy stanowi zatem zarówno polsko-, jak i anglojęzyczna literatura przedmiotu. Jako źródła wykorzystano także branżowe portale internetowe i media społecznościowe, ponieważ wiedza ekspercka w przedmiotowym obszarze nie zawsze jest dostępna w publikacjach naukowych.

¹ Więcej w podrozdziale: *Wojna kognitywna*.

Środowisko informacyjne

Do prowadzenia pogłębionej dyskusji nad wojną kognitywną jest konieczne zrozumienie problematyki informacji i środowiska informacyjnego. Wiesław Flakiewicz wskazuje, że informacja to (...) *czynnik, który zwiększa naszą wiedzę o otaczającej nas rzeczywistości*². Informacja stała się także narzędziem walki, a polem walki – środowisko informacyjne, będące przestrzenią funkcjonowania społeczeństwa. Zatem informacja w kontekście przedmiotowej dyskusji jest ujęta jako zasób konkretnych danych, który może być wykorzystany jako narzędzie walki w środowisku informacyjnym.

Na środowisko informacyjne składa się kilka elementów. Adam Łapszyński wskazuje, że są to: (...) *informacja sama w sobie, odbiorcy (osoby i organizacje), którzy ją odbierają, przetwarzają i przekazują, oraz przestrzeń, w której się pojawia*³. Nawiązuje on do komunikacji, w której można wyróżnić m.in. nadawcę, odbiorcę, informację i przestrzeń. Marc J. Romanych uważa, że środowisko informacyjne to (...) *zbiór (ang. aggregate) osób, organizacji lub systemów, który gromadzi, przetwarza lub rozpowszechnia informacje; obejmuje także samą informację*⁴. W tym przypadku można zaobserwować analogię do cyklu informacyjnego czy też wywiadowczego, w którym informacja jest pozyskiwana, gromadzona, przetwarzana i rozpowszechniana⁵. Biuro Bezpieczeństwa Narodowego (BBN) podkreśla wysoką rangę środowiska informacyjnego jako kluczowego komponentu w planowaniu bezpieczeństwa państwa. Wskazuje takie obszary środowiska informacyjnego, jak m.in.: cyberprzestrzeń, komunikacja strategiczna i bezpieczeństwo poznawcze⁶.

W nawiązaniu do środowiska informacyjnego warto wyjaśnić, czym jest przestrzeń informacyjna. Definiuje się ją m.in. jako nieciągłe i niejednorodne skupisko źródeł informacji – (...) *obiektów (rzeczywistych lub wirtualnych), z których dana*

² J. Frąś, *Zarządzanie informacją elementem budowy przewagi konkurencyjnej e-przedsiębiorstwa*, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania” 2011, nr 21, s. 32.

³ A. Łapszyński, *Monitoring the Information Environment In the Baltic Sea Region*, „The Baltic Amber. Multinational Corps Northeast Magazine” 2020, s. 28. Tłumaczenia w tekście pochodzą od autora (dop. red.).

⁴ M.J. Romanych, *Visualizing the Information Environment*, „Military Intelligence Professional Bulletin” 2003, t. 29, nr 3, s. 5.

⁵ Zob. szerzej: L. Dalinczuk, *Analiza wywiadowcza jako ważny element bezpieczeństwa narodowego*, w: *Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa państwa cz. II*, Z. Ciekanowski (red. nauk.), Białą Podlaska 2021, s. 176–183.

⁶ *Biuro Bezpieczeństwa Narodowego 2015–2025*, <https://www.bbn.gov.pl/pl/informacje-o-bbn/publikacje/10209,Biuro-Bezpieczenstwa-Narodowego-2015-2025.html>, s. 52 [dostęp: 28 IX 2026].

osoba może skorzystać jako ze źródeł informacji⁷. Małgorzata Kisilowska twierdzi, że przestrzeń informacyjna to wielowymiarowy, dynamiczny, otwarty zbiór treści (danych i informacji), ich nośników oraz użytkowników⁸.

W dyskursie o środowisku i przestrzeni informacyjnej należy uwzględnić także infosferę. Według Michaela Vlahosa to (...) połączenie (fuzja) wszystkich światowych sieci komunikacyjnych, baz danych i zasobów informacji w rozległą, różnorodną sieć wymiany elektronicznej⁹. Problematykę tę poruszył również Luciano Floridi. Według niego infosfera (...) opisuje całe środowisko informacyjne, na które składają się wszystkie podmioty informacyjne (ang. *informational entities*), oraz czynniki informacyjne (komunikaty, dane, informacje), ich własności, interakcje, procesy i wzajemne relacje. Środowisko to jest porównywalne z cyberprzestrzenią (która jest tylko jednym z jego regionów)¹⁰. Nawiązując do cyberprzestrzeni, Mirosław Karpiuk wskazuje, że (...) szybkość, dostępność i ograniczona odpowiedzialność związane z obiegiem informacji w cyberprzestrzeni powodują, że jest to obszar infosfery idealnie nadający się do przekazywania treści fałszywych¹¹.

Scharakteryzowanie tych pojęć ma na celu ułatwienie zrozumienia pola walki informacyjnej. Autor zaznacza, że na potrzeby rozwiązania problemu badawczego przestrzeń informacyjną oraz infosferę należy sprowadzić do wspólnego mianownika i wskazać je jako elementy środowiska informacyjnego.

Środowisko informacyjne, w którym przenikają się informacje, niesie ze sobą różnorodne zagrożenia. Wrogie wykorzystanie informacji w ramach prowadzenia operacji informacyjnych (ang. *information operations – infoops*) może prowadzić do wojny informacyjnej. Jej celem jest (...) zakłócenie procesów decyzyjnych, wprowadzenie przeciwników w błąd, kształtowanie pożądaných opinii i percepcji społecznych, organizowanie działań antyrządowych oraz osłabienie woli przeciwnika, przy czym aspekty wpływu i techniczne są często traktowane jako nierozdzielna całość¹². Andrew Borden wskazuje, że

⁷ C. McKnight, *The Personal Construction of Information Space*, „Journal of the American Society for Information Science” 2000, t. 51, nr 8, s. 730. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-4571\(2000\)51:8<730::AID-ASI50>3.0.CO;2-8](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4571(2000)51:8<730::AID-ASI50>3.0.CO;2-8).

⁸ M. Kisilowska, *Przestrzeń informacyjna jako termin informatologiczny*, „Zagadnienia Informacji Naukowej – Studia Informacyjne” 2011, nr 2, s. 49. <https://doi.org/10.36702/zin.666>.

⁹ M. Vlahos, *Entering the Infosphere*, „Journal of International Affairs” 1998, t. 51, nr 2, s. 498.

¹⁰ L. Floridi, *A Look into the Future Impact of ICT on our Lives*, „The Information Society” 2007, t. 23, nr 1, s. 59. <https://doi.org/10.1080/01972240601059094>.

¹¹ W.M. Karpiuk, *The Cybersecurity Strategy of the Republic of Poland as a Source of Internal Law*, „Cybersecurity and Law” 2024, nr 2, s. 235.

¹² M. Calkayis, *Contemporary Information Warfare, Artificial Intelligence, and Challenges for Democracies*, NAVI, 26 X 2025 r., <https://nato-veterans.org/contemporary-information-warfare-artificial-intelligence-and-challenges-for-democracies/> [dostęp: 6 XI 2025].

(...) to wszelkie działania mające na celu odmowę, wykorzystanie, korupcję lub zniszczenie informacji wroga i jej funkcji; chroniąc jednocześnie przed tymi działaniami i wykorzystując własne wojskowe funkcje informacyjne¹³. Jak ujęto w Koncepcji Obronnej Rzeczypospolitej Polskiej (...) choć w przyszłości wojny będą wciąż prowadzone przede wszystkim za pomocą środków kinetycznych, znaczenie będą zyskiwać również inne metody walki. Cyberprzestrzeń oraz pole walki informacyjnej już teraz stają się frontem nowego rodzaju¹⁴.

Podsumowując, środowisko informacyjne – w kontekście prowadzonych rozważań – należy ująć jako przestrzeń, w której przenikają się informacje mogące zostać wykorzystane do wrogiego oddziaływania informacyjnego.

Dezinformacja

W ramach działań hybrydowych – przez operacje informacyjne i oddziaływanie psychologiczne – są stosowane narzędzia, które mają umożliwić wywieranie negatywnego wpływu na grupę docelową. Jednymi z najskuteczniejszych środków w tym zakresie są: wykorzystanie nieprawdziwych informacji, tzw. fake newsów, manipulacja faktami i tworzenie szumu informacyjnego, które składają się na proces dezinformacji (ang. *disinformation*)¹⁵. Autor celowo ujmuje ją jako proces, gdyż obejmuje elementy wpływu informacyjno-psychologicznego, które agresor wykorzystuje w sposób zaplanowany w czasie i przestrzeni, aby osiągnąć konkretne cele.

Instrukcja Oddziału II Sztabu Głównego Wojska Polskiego z maja 1926 r. wyjaśnia, że dezinformacja polega na (...) podaniu wywiadowi przeciwnika wiadomości ukrywających własne zamierzenia (...) oraz na zmuszaniu go do traktowania informacji podanej przez wywiad własny jako prawdziwej, względnie zmuszaniu wywiadu obcego do analizy inspirowanych wiadomości¹⁶. Ekspertzy z Instytutu Kościuszki uważają, że (...) dezinformacja (ang. *disinformation*) to celowe tworzenie oraz rozprzestrzenianie nieprawdziwych informacji w celu manipulacji. Kluczowym elementem dezinformacji jest celowość i świadomość¹⁷. Według Richarda Deacona

¹³ A. Borden, *What Is Information Warfare?*, <https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/ASPI/journals/Chronicles/borden.pdf>, s. 1 [dostęp: 20 V 2024].

¹⁴ *Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 2017, s. 36–37.

¹⁵ Termin pojawił się wiosną 1926 r. w londyńskim miesięczniku „The Whitehall Gazette & St. James's Review”.

¹⁶ A. Peplowski, *Wojna o tajemnice. W tajnej służbie Drugiej Rzeczypospolitej 1918–1944*, Kraków 2011, s. 335.

¹⁷ *Z tarczą! Jak chronić się przed dezinformacją?*, K. Mikulski, M. Krawczyk (red.), Kraków 2021, s. 9.

dezinformacja to sfabrykowane świadectwa, taktyka oczerniania oraz sfalszowane dokumenty wykorzystane do zdyskredytowania przeciwnika¹⁸. Dezinformacja została opisana także jako wprowadzanie w błąd dla taktycznych i strategicznych korzyści: wizerunkowych, politycznych, finansowych i militarnych¹⁹. Według Roberta Nogackiego i Krzysztofa Surdyka pod pojęciem dezinformacji można rozumieć także metodę maskowania polegającą na celowym rozpowszechnianiu fałszywych informacji o maskowanym obiekcie, jego strukturze i działaniach. Wskazują oni, że dezinformacja obejmuje prowadzenie specjalnych operacji, działań mających na celu ukrycie tajemnic, wprowadzanie w błąd w kwestiach związanych z problemami politycznymi, gospodarczymi, naukowymi, technicznymi, wojskowymi i skłonienie przeciwnika do podjęcia decyzji i działań, które byłyby korzystne dla strony wprowadzającej w błąd²⁰.

Wielka Encyklopedia Radziecka definiuje dezinformację jako (...) rozpowszechnianie za pośrednictwem prasy i radia wiadomości fałszywych w celu wprowadzenia w błąd opinii publicznej²¹. Według *Espionage: An Encyclopedia of Spies and Secrets* dezinformacja to (...) tworzenie i rozpowszechnianie wprowadzających w błąd lub fałszywych informacji w celu wyrządzenia szkody wizerunkowi kraju wybranego za cel²². Parlament Europejski określa dezinformację jako:

(...) celowo zmanipulowane treści rozpowszechniane, aby wprowadzić odbiorców w błąd i osiągnąć określone cele – strategiczne, polityczne lub ekonomiczne. Często rozpowszechniają ją podmioty, których celem jest podważanie zaufania do instytucji demokratycznych lub wpływanie na wyniki wyborów. Dezinformacja zagraża demokracji, ponieważ zniekształca debatę publiczną, prowadzi do polaryzacji społeczeństwa i utrudnia obywatelom podejmowanie świadomych decyzji wolnych od manipulacji i ingerencji²³.

¹⁸ *Disinformation*, w: R. Deacon, *Spyclopedia*, London 1989, s. 400.

¹⁹ I.M. Pacepa, R.J. Rychlak, *Dezinformacja. Były szef wywiadu ujawnia metody dławienia wolności, zwalczania religii i wspierania terroryzmu*, Gliwice 2015, s. 9–11, 50–56.

²⁰ R. Nogacki, K. Surdyk, *Teoria i praktyka działań dezinformacyjnych*, Profesjonalny Wywiad Gospodarczy Skarbiec, 19 II 2020 r., <https://www.wywiad-gospodarczy.pl/teoria-i-praktyka-dzialan-dezinformacyjnych.html> [dostęp: 19 VIII 2025].

²¹ A. Golitsyn, *New Lies For Old. The Communist Strategy of Deception And Disinformation*, New York 1984, s. 4–5.

²² *Disinformation*, w: R.M. Bennett, *Espionage: An Encyclopedia of Spies and Secrets*, London 2002, s. 69.

²³ *Dezinformacja: 10 kroków, by chronić siebie i innych*, Parlament Europejski, 11 VI 2025 r., <https://www.europarl.europa.eu/topics/pl/article/20250603STO28720/dezinformacja-10-krokow-by-chronic-siebie-i-innych> [dostęp: 21 X 2025].

Inna definicja wskazuje, że dezinformacja to (...) *celowe rozpowszechnianie fałszywych lub wprowadzających w błąd informacji w celu osiągnięcia określonych celów, takich jak manipulacja opinią publiczną, osłabianie zaufania do instytucji czy wprowadzanie zamieszania. Dezinformacja może przybierać różne formy, takie jak fałszywe wiadomości, teorie spiskowe, przekłamania czy wyolbrzymianie faktów*²⁴. Katarzyna Bąkowicz stwierdza, że (...) *dezinformacja jest świadomie rozpowszechniana w określonych przez nadawcę celach, często wykorzystując kanały przyspieszające jej rozpowszechnianie i poszerzające jej zasięg do szerokiego grona odbiorców. Jest to strategiczne i skalkulowane działanie, mające na celu osiągnięcie konkretnych efektów, angażujące wszystkie elementy procesu informacyjnego*²⁵. Jak wskazano w „Przeglądzie Nauk o Obronności”, dezinformacja stanowi bezpośrednie zagrożenie bezpieczeństwa państwa i może oddziaływać na politykę w obszarze obrony, w tym na jej cele strategiczne związane z zapewnieniem niepodległości. Ponadto może ingerować w mechanizmy demokratyczne i prowadzić do podważenia stabilności państwa oraz do nieprawidłowości w funkcjonowaniu organów władzy publicznej²⁶.

Teoretyk sztuki wojennej Sun Tzu w traktacie *Sztuka wojny* napisał, że podczas wojny zwycięstwo bez walki jest najważniejszą umiejętnością: (...) *wszelkie działania wojenne opierają się na podstępie. Dlatego, gdy jesteśmy zdolni atakować, musimy sprawiać wrażenie niezdolnych; gdy używamy wojsk, powinniśmy wyglądać na beczynnych; gdy jesteśmy blisko, musimy sprawić, by wróg uważał, że jesteśmy daleko* (...) ²⁷. Były oficer francuskiego wywiadu Vladimir Volkoff przedstawił dezinformację jako działanie, które ma na celu usankcjonowanie wrogich idei wśród członków atakowanych społeczeństw. Wówczas jest ona prowadzona systematycznie, z wykorzystaniem mass mediów i kierowana do opinii publicznej. Ponadto wskazywał, że dezinformacja jest ukierunkowana na zmianę biegu wydarzeń i wiąże się z destabilizacją społeczeństwa przeciwnika²⁸. Według NASK (...) *ostateczne cele dezinformacji to wzbudzenie strachu, utrata zaufania do instytucji i polaryzacja społeczna* (...). *Dezinformacja podważa zaufanie do instytucji publicznych, nauki czy mediów.*

²⁴ Wykorzystanie sztucznej inteligencji w wykrywaniu dezinformacji w Internecie, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, 10 VIII 2023 r., <https://www.gov.pl/web/5g/wykorzystanie-sztucznej-inteligencji-w-wykrywaniu-dezinformacji-w-internecie> [dostęp: 27 X 2025].

²⁵ K. Bąkowicz, *Praktyczne rozumienie dezinformacji wśród polskich przedsiębiorstw: obszary i tendencje*, „Zeszyty Naukowe Akademii Górnośląskiej” 2023, nr 10, s. 127–137. <https://doi.org/10.53259/2023.10.13>.

²⁶ K. Kaczmarek, M. Karpiuk, C. Melchior, *Disinformation as a Threat to State Security*, „Przegląd Nauk o Obronności” 2024, nr 20, s. 47. <https://doi.org/10.37055/pno/205780>.

²⁷ S. Tzu, *The Art of War*, https://ebook-mecca.com/online/The_Art_of_War.pdf, s. 8 [dostęp: 27 IX 2025].

²⁸ V. Volkoff, *Psychosocjotechnika. Dezinformacja. Oręż wojny*, Warszawa 1991, s. 7–8.

*Sprzyja destabilizacji państwa i podsycaniu podziałów społecznych*²⁹. Policja także podaje, że dezinformacja to (...) *falszywe lub wprowadzające w błąd treści, które mogą przybierać formę postów, artykułów, filmów czy nagrań audio. Jej celem jest umyślne wyrządzenie szkody publicznej lub osiągnięcie zysku*³⁰.

Sojusz Północnoatlantycki poświęca wiele uwagi dezinformacji i strategiom jej zwalczania. W *NATO 2022 Strategic Concept* wymieniono najważniejsze grupy zagrożeń, zwłaszcza ze strony Rosji, którym musi sprostać NATO. W dokumencie podkreślono potrzebę inwestowania w zdolności odstraszania i obrony przed przymusem politycznym, ekonomicznym, energetycznym, informacyjnym oraz pozostałymi taktykami hybrydowymi³¹. Dowództwo NATO ds. Transformacji (Allied Command Transformation, ACT) stwierdza, że (...) *różni zewnętrzni aktorzy próbują podważyć jedność Sojuszu i wpłynąć na nasze społeczeństwa (...). Kampanie informacyjne, nieprawdziwe wiadomości czy teorie spiskowe są wykorzystywane do rozbijania państw i polaryzowania opinii publicznej*³². W sprawozdaniu specjalnym Europejskiego Trybunału Obrachunkowego wskazano, że (...) *dezinformacja stanowi poważny problem w zorganizowanych społeczeństwach. Za sprawą mediów społecznościowych i nowych technologii zmieniła się skala tego zjawiska oraz szybkość, z jaką nieprawdziwe lub wprowadzające w błąd informacje mogą dotrzeć do zamierzonych i niezamierzonych odbiorców*³³. W komunikacie Komisji Europejskiej na temat skali i zasięgu dezinformacji podano kilka przyczyn jej rozprzestrzeniania się, np. szybkie zmiany kulturowe, społeczne i ekonomiczne, które powodują m.in. wzrost napięć społecznych, a także transformację mediów i dużą popularność platform internetowych³⁴. Jak twierdzi Bąkowicz, łatwość rozpowszechniania dezinformacji warunkują również czynniki wpływające na nieodpowiedzialne podejście społeczeństw do informacji, takie jak:

²⁹ *Chroń się przed dezinformacją*, NASK, <https://www.nask.pl/instytut/dla-ciebie/dezinfo> [dostęp: 19 IX 2025].

³⁰ *Czy wiesz jak chronić się przed dezinformacją?*, Komenda Powiatowa Policji w Oławie, 24 XI 2024 r., <https://olawa.policja.gov.pl/doa/aktualnosci/bieza/132251,Czy-wiesz-jak-chronic-sie-przed-dezinformacja.html> [dostęp: 15 IX 2025].

³¹ *NATO 2022 Strategic Concept*, NATO, 29 VII 2022 r., <https://www.nato.int/strategic-concept> [dostęp: 9 XII 2024].

³² *Protecting the Alliance Against the Threat of Cognitive Warfare*, YouTube, 9 V 2023 r., <https://www.youtube.com/watch?v=4Pn57uoyYEA> [dostęp: 5 XI 2025].

³³ *Dezinformacja w UE – pomimo podejmowanych wysiłków problem pozostaje nierozwiązany. Sprawozdanie specjalne*, https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_09/SR_Disinformation_PL.pdf [dostęp: 15 X 2025].

³⁴ J. Balcewicz, *Zwalczanie dezinformacji w internecie: podejście europejskie*, Cyberpolicy NASK, 26 IV 2018 r., <https://cyberpolicy.nask.pl/zwalczanie-dezinformacji-w-internecie-podejscie-europejskie> [dostęp: 17 X 2025].

selektywność ludzkiej percepcji, brak zainteresowania rzetelną informacją, bezgraniczna wiara człowieka w autorytet innych osób obniżająca krytycyzm³⁵.

Warto zwrócić uwagę na różnicę pomiędzy dezinformacją a misinformacją. Ta druga określana jest jako treść nieprawdziwa, tworzona bez wrogich intencji³⁶, wprowadzająca w błąd w wyniku np. braku wiedzy czy mylenia faktów. Podmiot udostępniający misinformację może wierzyć, że przekazuje informację prawdziwą³⁷.

Przykładem państwa dezinformującego na szeroką skalę jest Federacja Rosyjska. W Koncepcji Obronnej Rzeczypospolitej Polskiej stwierdzono, że: (...) *rosyjska polityka jest wysoce skoordynowana z operacjami służb specjalnych, w tym środkami aktywnymi (np. działaniami dezinformacyjnymi) stosowanymi wobec innych państw*³⁸. Kreml prowadzi kampanie dezinformacyjne, które mają na celu nie tylko maskowanie bieżących aktywności Rosji względem własnych obywateli, lecz przede wszystkim zbudowanie zmanipulowanego trwałego obrazu NATO jako sojuszu ofensywnego³⁹. W rosyjskiej koncepcji wojny nowej generacji typowy konflikt zbrojny musi być poprzedzony rywalizacją polityczną, informacyjną i psychologiczną, podczas której istnieje dogodna przestrzeń do wywierania wpływu na przeciwnika, osłabienia jego morale, a tym samym zmniejszenia jego woli walki, a także kreowania go jako winnego eskalacji⁴⁰. Walerij Gierasimow stwierdził, że (...) *rola niemilitarnych środków w osiąganiu celów politycznych i strategicznych naszego państwa znacząco wzrosła w ostatnich latach i w wielu aspektach są one ważniejsze niż siła zbrojna i samo uzbrojenie*⁴¹. Wrogie działania w przestrzeni informacyjnej FR dotyczą m.in.: podważania wiarygodności państw na arenie międzynarodowej i przedstawiania ich jako rusofobicznych oraz osłabiania ich pozycji na forum UE i NATO w kwestii polityki wobec Kremla⁴².

³⁵ K. Bąkiewicz, *Praktyczne rozumienie dezinformacji...*

³⁶ L. Tomala, *Kto wierzy w fake newsy? Badacze chcą zwalczać szkodliwe informacje jak epidemie*, Nauka w Polsce, 7 II 2021 r., <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C86178%2Ckto-wierzy-w-fake-newsy-badacze-chca-zwalczac-szkodliwe-informacje-jak> [dostęp: 15 X 2025].

³⁷ Szkolenie „Understanding Disinformation” prowadzone przez Kancelarię Premiera Wielkiej Brytanii (materiały w posiadaniu autora).

³⁸ *Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej...*, s. 23.

³⁹ *Dlaczego obca propaganda jest skuteczna w obszarze obronności?*, Stop Fake Org, 5 VIII 2019 r., <https://www.stopfake.org/pl/dlaczego-obca-propaganda-jest-skuteczna-w-obszarze-obronnosci/> [dostęp: 29 X 2025].

⁴⁰ M. Wojnowski, *Koncepcja „wojny nowej generacji” w ujęciu strategów Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2015, nr 13, s. 21–23.

⁴¹ T. Otlowski, *Rosyjskie myślenie o wojnie*, „Polska Zbrojna” 2021, nr 5, s. 82.

⁴² Z. Zielonka, K. Rumiński, *Poland Place of Freedom*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 2017, s. 47.

Zdaniem Michała Oleksiejuka Rosja kreuje swój wizerunek jako państwa zagrożonego i destabilizowanego przez siły zewnętrzne. W wyniku tego rosyjskie społeczeństwo ma być przekonane, że Rosja jest oblężoną twierdzą⁴³. Olga Wasiuta i Sergiusz Wasiuta odnotowują, że Rosja nie szanuje niezależności sąsiadów, a w działaniach wykorzystuje działania informacyjne, zastraszanie gospodarcze czy napięcia religijne⁴⁴. Autorzy piszą: (...) *w ostatnich latach Rosja zwiększyła zdolności wszystkich rodzajów swoich sił zbrojnych, rozbudowuje systemy walki radioelektronicznej, zdolności wywiadowcze, cybernetyczne oraz programy kosmiczne, militaryzuje obwód kaliningradzki, wywiera wpływ na debatę polityczną w krajach NATO i UE, podsyca polaryzację społeczeństw* (...) ⁴⁵. Jean-Christophe Boucher i Ofer Fridman w badaniach prowadzonych nad rosyjskimi działaniami na platformach społecznościowych Telegram oraz X wskazują na wielkoskalowe obce ingerencje i manipulacje informacją (ang. *foreign information manipulation and interference*, FIMI)⁴⁶ prowadzone przez Kreml, które były dopasowane do konkretnych grup docelowych w wybranych państwach⁴⁷. Katarzyna Kwiatkowska-Moskalewicz we wnioskach z analizy treści na platformie Sputnik stwierdza, że (...) *obrona przez Rosję „strategia pasożytnicza” polega na kopiowaniu i przejmowaniu zachodnich wzorców przez nadawanie im przeciwnego wektora znaczeń* (...). *Rosyjska polityka informacyjna jest jednym z frontów prowadzonej przez Federację Rosyjską wojny hybrydowej prowadzonej przeciwko Polsce i Zachodowi*⁴⁸. Uwzględniając powyższe, należy podkreślić, że FR w XXI w. stała się studium przypadku państwa, które prowadzi wrogą imperialistyczną politykę opartą w znacznej mierze na działaniach hybrydowych na bezprecedensową skalę.

Autor zauważa, że dezinformację tworzą trzy zasadnicze narzędzia wpływu informacyjnego: nieprawdziwe informacje, tzw. fake newsy, manipulacja faktami i szum informacyjny. Pierwsze z nich obejmuje informacje, które zostały wytworzone,

⁴³ M. Oleksiejuk, *Rosyjski syndrom oblężonej twierdzy*, Warsaw Institute, 31 VIII 2020 r., <https://warsawinstitute.org/pl/rosyjski-syndrom-oblezonej-twierdzy/> [dostęp: 29 VIII 2025].

⁴⁴ *Encyklopedia Bezpieczeństwa*, t. 5, O. Wasiuta, S. Wasiuta (red.), <https://inob.uken.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/37/2023/10/Encyklopedia-tom-5.pdf> [dostęp: 2 XII 2025].

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ To pojęcie zaproponowane przez Europejską Służbę Działań Zewnętrznych (European External Action Service) w celu prowadzenia dyskursu nad zewnętrznym wrogiem wpływem informacyjnym. Zob. szerzej: *Creation of the European External Action Service*, European Union External Action, 19 VIII 2021 r., https://www.eeas.europa.eu/eeas/creation-european-external-action-service_en [dostęp: 20 XII 2025].

⁴⁷ *Counter-FIMI Toolbox for Diplomats. A Conceptual Framework*, <https://community-democracies.org/app/uploads/2025/01/Counter-FIMI-Toolbox.pdf>, s. 6 [dostęp: 2 IX 2026].

⁴⁸ K. Moskalewicz-Kwiatkowska, *Pasożytnicza strategia rosyjskiej propagandy*, Warszawa 2024, s. 7–8.

aby wprowadzić w błąd i są celowo lub przypadkowo rozpowszechniane⁴⁹. Fake news w odpowiednim kontekście może mieć pozorne cechy prawdziwej informacji. Drugim narzędziem jest manipulacja faktami, czyli (...) *wykorzystywanie jakichś okoliczności, naginanie lub przeinaczanie faktów w celu udowodnienia swoich racji lub wpływania na cudze poglądy i zachowania*⁵⁰. Manipulacja użyta w celu dezinformacji jest szczególnie niebezpieczna, ponieważ trudno ją zweryfikować. Szum informacyjny (ang. *information noise*) z kolei polega na generowaniu wielu sprzecznych lub podobnych do siebie informacji. Ułatwia to uwiarygodnienie fake newsów, sprzyja manipulacji faktami i rozprasza uwagę użytkownika infosfery. Odbiorca traci zdolność określenia, na czym powinien się skupić i jak szacować wartość poszczególnych informacji. Paulina Piasecka zwraca uwagę, że szum informacyjny polega na zalewaniu przestrzeni informacyjnej wszechobecnymi i nieautoryzowanymi informacjami. Podczas działań ofensywnych taki szum może skutecznie maskować cele i działania agresora⁵¹.

Ważną rolę w kreowaniu narracji i generowaniu szumu informacyjnego odgrywają media. Jak stwierdza Chiara de Franco: (...) *narracje tworzone przez media, zwłaszcza wokół jednej lub więcej sytuacji, faktycznie tworzą efekt rzeczywistości, która oddziałuje nie tylko na ogół społeczeństwa, lecz także na decydentów. Te narracje stanowią pośrednią rzeczywistość, która ingeruje w proces decyzyjny, ponieważ wpływa na postrzeganie poszczególnych sytuacji, które z kolei mają wpływ na podejmowanie decyzji*⁵². Dlatego media powinny stanowić przestrzeń dla wiarygodnej i rzetelnej informacji, a także odgrywać rolę bezstronnego i niezależnego źródła odpowiadającego wysokim standardom etycznym⁵³.

Podsumowując, dezinformację należy traktować jako wrogi i celowy proces wykorzystania fake newsów, zmanipulowanych faktów i szumu informacyjnego, aby wymusić błędną ocenę rzeczywistości i doprowadzić do podjęcia decyzji zgodnych z wolą agresora.

⁴⁹ *Rozpoznawanie nieprawdziwych informacji*, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.gov.pl/web/baza-wiedzy/rozpoznawanie-nieprawdziwych-informacji> [dostęp: 20 III 2023].

⁵⁰ Hasło: manipulacja, *Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/manipulacja;2481186> [dostęp: 10 IX 2025].

⁵¹ N. Gorzelnik, *Twój post na fejsie może kosztować życie. Oto jak wrogie wywiady wykorzystują social media*, INN Poland, 28 III 2022 r., <https://innpoland.pl/177769,jak-twoje-dzialania-w-sieci-wspiera-ja-rosyjski-wywiad> [dostęp: 28 VIII 2024].

⁵² C. de Franco, *Media Power and the Transformation of War*, New York 2012, s. 47.

⁵³ *Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the remit of public service media in the information society* (Adopted by the Committee of Ministers on 31 January 2007 at the 985th meeting of the Ministers' Deputies), CM/Rec(2007)3, <https://search.coe.int/cm?i=09000016805d6bc5> [dostęp: 14 IX 2025].

Wojna psychologiczna

Charakteryzując wojnę kognitywną, należy omówić pojęcie operacji psychologicznych (ang. *psychological operations* – *psyops*), ponieważ stanowią one istotę narzędzi wpływu w domenie poznawczej. NATO definiuje operacje psychologiczne jako: (...) *planowane działania psychologiczne, wykorzystujące metody komunikacji oraz inne środki, skierowane do zatwierdzonych grup odbiorców, mające na celu wpływanie na postrzeganie, postawy i zachowania, co wpływa na osiąganie celów politycznych i wojskowych*⁵⁴. Operacje psychologiczne mogą być ujęte w ramy wojny psychologicznej, co wskazuje m.in. na bardziej zróżnicowane cele, w tym polityczne i strategiczne, szerszy zakres działania, dłuższy czas trwania czy większy wachlarz środków przeznaczonych do jej prowadzenia.

Zgodnie z definicją *Słownika języka polskiego* wojna psychologiczna to (...) *planowe wywieranie presji na jakieś państwo za pomocą propagandy ideologicznej, gróźb i zastraszania*⁵⁵. *Wielki słownik języka polskiego* definiuje wojnę psychologiczną jako (...) *wywieranie presji na jakieś państwo, organizację lub grupę za pomocą gróźb, zastraszania czy nieprzychylniej propagandy*⁵⁶. Kolejna definicja wskazuje na zespół działań (...) *bazujących na wszechstronnej wiedzy z zakresu spektrum zachowań człowieka i charakteryzuje się wykorzystaniem narzędzi i działań wpływających na zachowania społeczne, tak aby stworzyć możliwości sterowania społecznego rozumianego jako umiejętność skłonienia danej populacji do realizacji określonych celów*⁵⁷. W *Vademecum Bezpieczeństwa Informacyjnego* wojnę psychologiczną zdefiniowano jako (...) *planowe stosowanie propagandy oraz pokrewnych środków informacji publicznej w celu wywarcia wpływu na opinię publiczną, uczucia, postawę i zachowanie się nieprzyjaciela oraz grup cudzoziemskich, tak, aby pomóc w realizowaniu polityki państwa i jego celów oraz zadań wojskowych*⁵⁸. Jak pisze Marcin Olechowski, przy prowadzeniu wojny psychologicznej wyróżnia się trzy zasadnicze poziomy: strategiczny, realizowany w ramach sojuszy przez rządy i najwyższe dowództwa wojskowe; taktyczny, który towarzyszy akcjom zbrojnym na poziomie pola walki; oraz działania konsolidujące,

⁵⁴ NATO, *Allied Joint Doctrine for Psychological Operations*, AJP-3.10.1(A), 2007, 1-1.

⁵⁵ Hasło: wojna psychologiczna, *Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wojna%20psychologiczna.html> [dostęp: 20 XI 2025].

⁵⁶ Hasło: wojna psychologiczna, *Wielki słownik języka polskiego*, <https://wsjp.pl/haslo/podglad/18679/wojna-psychologiczna> [dostęp: 20 XI 2025].

⁵⁷ Hasło: wojna psychologiczna, *Encyklopedia Bezpieczeństwa Narodowego*, <https://encyklopedia.revite.pl/articles/view/643> [dostęp: 20 XI 2025].

⁵⁸ Hasło: wojna psychologiczna, *Vademecum Bezpieczeństwa Informacyjnego*, <https://vademecum-bezpieczenstwainformacyjnego.uken.krakow.pl/2020/03/12/wojna-psychologiczna/> [dostęp: 26 XI 2025].

prowadzone wobec ludności cywilnej na obszarze będącym pod kontrolą własną lub sojuszniczą⁵⁹. Wskazuje to na szeroki zakres działań psychologicznych, co bezpośrednio wiąże się z zaawansowaniem wojny kognitywnej.

Podsumowując, wojna psychologiczna jest zasadniczym elementem wojny kognitywnej. Są to wrogie działania wykorzystujące oddziaływanie psychologiczne, aby wpływać na grupę docelową. Wojna kognitywna natomiast obejmuje szerszy kontekst wrogich działań prowadzących do zmiany sposobu postrzegania rzeczywistości przez tę grupę.

Wojna kognitywna

Wojna kognitywna według Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni to (...) *wojna na umysły, gdzie kluczowym polem bitwy staje się informacja. W przeciwieństwie do tradycyjnych działań wojennych, które koncentrują się na fizycznym pokonaniu przeciwnika, wojna kognitywna dąży do zdobycia kontroli nad umysłami ludzi (...)*⁶⁰. Podczas TEDx Talks wojnę kognitywną ujęto następująco: (...) *to działania kształtujące postawy i zachowania poprzez wpływanie lub zakłócanie poznania (emocjonalnie nasyconego obrazu świata) danej populacji w celu uzyskania przewagi nad przeciwnikiem i osłabienia jego odporności*⁶¹. W ramach prowadzenia wojny kognitywnej wykorzystuje się szeroką gamę narzędzi często zintegrowanych z działaniami gospodarczymi, dyplomatycznymi i wojskowymi⁶². Niina Meriläinen stwierdza, że wojna kognitywna (...) *umocniła swoją pozycję na poziomach strategicznym, operacyjnym i taktycznym. Poprzez oddziaływanie na postawy, przekonania i sposoby rozumowania, a także na tworzone przez nie relacje przyczynowo-skutkowe, wojna kognitywna jednocześnie je kształtuje i wpływa na zachowania ludzi, skłaniając ich do realizacji celów przeciwnika*⁶³. Agnieszka Szczygielska wskazuje z kolei na podobieństwo

⁵⁹ M. Olechowski, *Wojna psychologiczna – próba zdefiniowania pojęcia*, „Wiedza Obronna” 2018, wydanie podwójne t. 262–263, nr 1–2, s. 98. <https://doi.org/10.34752/ahf8-sd31>.

⁶⁰ *Dezinformacja*, <https://www.wojsko-polskie.pl/woc/articles/publikacje-r/dezinformacja/> [dostęp: 28 IX 2025].

⁶¹ A. Karalus, *Czym jest wojna kognitywna?*, YouTube, 28 I 2025 r., https://www.youtube.com/watch?v=YXIOrA_rNGY [dostęp: 5 XI 2025].

⁶² N. Bugayova, K. Stepanenko, *A Primer on Russian Cognitive Warfare*, https://understandingwar.org/wp-content/uploads/2025/08/ISW20CW20Russian20Cognitive20Warfare2C-20June20302C20202520PDF20FINAL_0.pdf, s. 1 [dostęp: 28 IX 2026].

⁶³ N. Meriläinen, *Artificial Intelligence as a Tool in Cognitive Warfare on Digital Platforms*, „Proceedings of the 6th International Conference on AI Research, Italy 2025”, s. 306. <https://doi.org/10.34190/icair.5.1.4353>.

wojny kognitywnej do wojen: informacyjnej, cybernetycznej i psychologicznej. Twierdzi, że (...) *we wszystkich tych wojnach można dostrzec różne formy wpływu na ludzi, na ich procesy myślowe, mentalność, poczucie bezpieczeństwa, na ludzkie poznanie. Wojna kognitywna jednak jest w pełni skierowana na ludzki umysł, na jego możliwości i zakłócenie procesów poznawczych*⁶⁴. Także w „Journal of Modern Science” wskazano cechy łączące wiele metod oddziaływania i podkreślono, że wojna kognitywna to (...) *połączenie wojny informacyjnej, wywiadu, inwigilacji i rozpoznania oraz wojny elektronicznej i operacji psychologicznych, jak również operacji cybernetycznych wykorzystujących infrastrukturę cyfrową i sieciową*⁶⁵. O skali prowadzenia wojny kognitywnej pisano również w „Joint Force Quarterly”: (...) *w najszerszym ujęciu wojna kognitywna nie ogranicza się do sfery wojskowej ani instytucjonalnej (...). Jej celem jest cały kapitał ludzki danego państwa*⁶⁶. Na atypowy zakres zagrożeń wynikających z wojny kognitywnej zwrócono uwagę także w „The Defence Horizon Journal”. Wskazano, że powinna ona być postrzegana odmiennie od tradycyjnych koncepcji. Jej oddziaływanie nie dotyczy bowiem ani terytorium, ani dominacji nad zasobami, lecz jest to konflikt pomiędzy różnymi percepcjami, przekonaniami, a nawet zderzenie kultur czy cywilizacji⁶⁷. Sojusz Północnoatlantycki definiuje wojnę kognitywną jako:

Działania prowadzone w synchronizacji z innymi instrumentami władzy, mające na celu oddziaływanie na postawy i zachowania poprzez wpływanie na ochronę oraz/lub zakłócanie procesów poznawczych jednostek i grup w celu uzyskania przewagi. Działania te są bardzo zróżnicowane i mogą obejmować wspierające lub sprzeczne elementy kulturowe bądź spersonalizowane – psychologia społeczna, teoria gier oraz etyka stanowią istotne czynniki wpływające⁶⁸.

⁶⁴ A. Szczygielska, *Wojna kognitywna – źródła i zasadnicze cechy*, „Kwartalnik Bellona” 2025, t. 720, nr 1, s. 39–40. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0055.1652>.

⁶⁵ A. Skrabacz, A. Pajka, B. Więckowski, *Wojna kognitywna jako nowy wymiar operacji wielodomenowych – mapowanie i profilowanie obszaru badań za pomocą metod bibliometrycznych*, „Journal of Modern Science” 2025, s. 711. <https://doi.org/10.13166/jms/203647>.

⁶⁶ M.J. Cheatham i in., *Cognitive Warfare: The Fight for Gray Matter in the Digital Gray Zone*, National Defense University, <https://digitalcommons.ndu.edu/joint-force-quarterly/vol114/iss2/15/> [dostęp: 4 XI 2025].

⁶⁷ P.B.M.J. Pijpers, *On Cognitive Warfare: The Anatomy of Disinformation*, The Defence Horizon Journal, 21 III 2024 r., <https://tdhj.org/blog/post/on-cognitive-warfare-the-anatomy-of-disinformation/> [dostęp: 26 X 2025].

⁶⁸ *Cognitive Warfare: Strengthening and Defending the Mind*, NATO, 5 IV 2023 r., <https://www.act.nato.int/article/cognitive-warfare-strengthening-and-defending-the-mind/> [dostęp: 15 XI 2025].

Podsumowując, wojna kognitywna to zintegrowane oddziaływanie psychologiczne na poziomach strategicznym, operacyjnym i taktycznym w celu wpływania na postawy i zachowania grup docelowych i tym samym kształtowania postrzegania rzeczywistości zgodnie z interesami agresora i uzyskania przewagi we wszystkich kluczowych obszarach funkcjonowania państwa.

Wojna hybrydowa

W nowoczesnych konfliktach⁶⁹ wykorzystuje się szerokie spektrum instrumentów oddziaływania. Według Hanny Smith na działania hybrydowe składają się jawne i niejawne działania, militarne i niemilitarne środki, oraz m.in. wywiad czy operacje cybernetyczne⁷⁰. Jest to połączenie (...) *metod konwencjonalnych i niekonwencjonalnych (tj. dyplomatycznych, militarnych, ekonomicznych i technologicznych), które mogą być stosowane w sposób skoordynowany przez podmioty państwowe i niepaństwowe*⁷¹.

Artur Gruszczak wskazuje, że na wojnę hybrydową składają się elementy: wojen klasycznych i nowoczesnych, konfliktów asymetrycznych, przełomowych technologii wojskowych i prymitywnych narzędzi oddziaływania, walki o terytoria i zasoby oraz sporów o tożsamość i wartości, a także konfrontacji radykalizmu i kosmopolityzmu⁷².

Autor niniejszego artykułu proponuje określić wojnę hybrydową jako wielowymiarowe wrogie działania łączące elementy kinetyczne i niekinetyczne, regularne i nieregularne, symetryczne i asymetryczne, konwencjonalne i niekonwencjonalne, które przy wykorzystaniu operacji informacyjnych i działań psychologicznych wpływają na sposób myślenia i działania grupy docelowej (tabela 1).

⁶⁹ Autor celowo używa terminu nowoczesny, a nie współczesny, ponieważ jego zdaniem to zasoby i potencjał do prowadzenia wojny definiują jej charakter, a nie (tylko) czasy, w których jest prowadzona.

⁷⁰ H. Smith, *Countering Hybrid Threats*, w: *The EU and NATO: The essential partners*, G. Lindstrom, T. Tardy (red.), Paris 2019, s. 16.

⁷¹ *Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady. Wspólne ramy dotyczące przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym – odpowiedź Unii Europejskiej*, Bruksela, 6.04.2016, JOIN(2016) 18 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018> [dostęp: 22 X 2025].

⁷² A. Gruszczak, *Hybrydowość współczesnych wojen – analiza krytyczna*, w: *Asymetria i hybrydowość – stare armie wobec nowych konfliktów*, W. Sokała, B. Zapala (red. nauk.), Warszawa 2011, s. 11.

Tabela 1. Elementy wojny hybrydowej.

ELEMENTY WOJNY HYBRYDOWEJ	
Kategoria	Cechy i charakterystyka
Rodzaj rażenia	kinetyczne: wykorzystanie siły fizycznej i mocy rażenia (działanie ludzi i sprzętu). Pożądanym efektem jest zniszczenie siły żywej i infrastruktury przeciwnika Przykład: wojska niszczą się wzajemnie, wykorzystując żołnierzy, czołgi, samoloty, systemy rakietowe itd.
	niekinetyczne: wykorzystanie innych niż kinetyczne środki rażenia do prowadzenia walki, także tzw. <i>soft power</i>⁷³ Przykład: przeciwnik prowadzi operacje informacyjne, ataki cybernetyczne na infrastrukturę krytyczną, werbuje tajnych współpracowników
Status sił i środków	regularne: działania prowadzone przez formalne, zorganizowane i umundurowane siły zbrojne państwa. Działania w ramach międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych, zazwyczaj scentralizowane, planowane i realizowane zgodnie z przyjętymi doktrynami wojskowymi Przykład: dwie armie państwowe walczą przeciwko sobie
	nieregularne: działania prowadzone przez nieformalne, zorganizowane siły (np. partyzanckie). Są nierównomiernie rozłożone w czasie i przestrzeni. Zazwyczaj wykorzystywane przez siły mniej liczne i o słabszym potencjale militarnym Przykład: partyzanci organizują zasadzki w lasach i niszczą konwoje z amunicją, ludność cywilna okupowanych terenów organizuje powstanie przeciwko okupantom

⁷³ *Soft power* to „sposób oddziaływania na innych za pomocą pozamilitarnych i pozaekonomicznych środków (...). Atrakcyjność, budowa wizerunku, przekonanie do własnych racji, wreszcie narzucenie pewnej wizji czy narracji innym (...)”, w: A. Rzegocki, *Soft power – niedoceniana siła*, w: *Dylematy strategiczne XXI wieku. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Michałowi Chorośnickiemu z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, R. Kłosowicz, B. Szlachta, J.J. Węc (red. nauk.), Kraków 2013, s. 158.

ELEMENTY WOJNY HYBRYDOWEJ	
Kategoria	Cechy i charakterystyka
Porównanie potencjałów	symetryczne: walczące strony dysponują porównywalnym potencjałem do prowadzenia wojny Przykład: dwie armie mają podobną liczbę żołnierzy i sprzętu oraz podobne możliwości technologiczne i uwarunkowania państwowe do prowadzenia wojny
	asymetryczne: walczące strony dysponują znacząco różnym potencjałem militarnym, a także zdecydowanie różnią się w zakresie możliwości technologicznych i uwarunkowań państwowych do prowadzenia wojny. Istotą tych działań jest wykorzystanie sił i środków, które będą skuteczne przy dużych różnicach potencjału Przykład: hakerzy włamują się do państwowego systemu teleinformatycznego i paraliżują ruch pociągów w kraju (mała grupa walczy z państwem), terrorysta przeprowadza zamach bombowy na infrastrukturę państwa
Formy i metody	konwencjonalne: tradycyjne formy i metody prowadzenia walki przy wykorzystaniu sił i środków z zasady przeznaczonych do tego celu Przykład: wykorzystanie karabinów, czołgów czy pocisków raketowych
	niekonwencjonalne: formy i metody inne niż tradycyjne, wykorzystujące siły i środki nieprzeznaczone do prowadzenia wojny Przykład: wykorzystanie improwizowanych ładunków wybuchowych umieszczonych w zabawkach dla dzieci, koktajle Mołotowa, bojowe zastosowanie dronów cywilnych, pas szahida⁷⁴

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując, wojna hybrydowa stanowi kumulację odmiennych form, metod i technik wrogiego działania: o różnych potencjałach, w wielu domenach i w różnych środowiskach. Jest także pojęciem uniwersalnym, które pozwala omawiać zagrożenia złożone i atypowe.

⁷⁴ Pas szahida – pas lub kamizelka, wypełniona materiałem wybuchowym i wyposażona w detonator, używana przez zamachowców samobójców. Zob. hasło: pas szahida, *Wielki słownik języka polskiego*, <https://wsjp.pl/haslo/podglad/85144/pas-szahida> [dostęp: 14 XII 2025].

Podsumowanie

Autor skupił się na uporządkowaniu i charakterystyce podstawowych pojęć w dyskursie nad wrogim wykorzystaniem informacji w ramach wojny kognitywnej w kontekście wojny hybrydowej. Podkreślił, że postrzeganie domeny poznawczej jako przestrzeni wrogich działań prowadzi do wyodrębnienia zjawiska wojny kognitywnej, która łączy operacje informacyjne i działania psychologiczne. Wojna ta jest zaawansowaną formą działań wykorzystujących informację i wpływ psychologiczny, umożliwiającą osiągnięcie przewagi na polu walki. Jej celem jest modyfikowanie przez agresora postaw i zachowań grupy docelowej w taki sposób, aby były one zgodne z jego wolą.

Rosnące zagrożenia hybrydowe ukazują nowy wymiar walki o umysły, a możliwość wpływania na postrzeganie rzeczywistości czyni sferę kognitywną teatrem wrogich działań oraz istotnym wymiarem współczesnych konfliktów. Autor podkreśla, że w związku ze zwiększającym się arsenałem nowoczesnych technologii świat stanie w obliczu nowej odsłony zimnej wojny, która sparaliżuje wykorzystanie kinetycznych środków walki w obawie przed zniszczeniem współczesnych cywilizacji. Wówczas będzie prowadzona totalna wojna kognitywna mająca na celu ukie-runkowanie postrzegania rzeczywistości.

Bibliografia

Bąkowicz K., *Praktyczne rozumienie dezinformacji wśród polskich przedsiębiorstw: obszary i tendencje*, „Zeszyty Naukowe Akademii Górnośląskiej” 2023, nr 10, s. 127–137. <https://doi.org/10.53259/2023.10.13>.

Dalinczuk L., *Analiza wywiadowcza jako ważny element bezpieczeństwa narodowego*, w: *Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa państwa cz. II*, Z. Ciekanowski (red. nauk.), Biała Podlaska 2021, s. 176–183.

Disinformation, w: R. Deacon, *Spyclopedia*, London 1989.

Disinformation, w: R.M. Bennett, *Espionage: An Encyclopedia of Spies and Secrets*, London 2002.

Floridi L., *A Look into the Future Impact of ICT on our Lives*, „The Information Society” 2007, t. 23, nr 1, s. 59–64. <https://doi.org/10.1080/01972240601059094>.

Franco C. de, *Media Power and the Transformation of War*, New York 2012.

Fraś J., *Zarządzanie informacją elementem budowy przewagi konkurencyjnej e-przedsiębiorstwa*, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania” 2011, nr 21, s. 29–41.

Golitsyn A., *New Lies For Old. The Communist Strategy of Deception And Disinformation*, New York 1984.

Gruszczak A., *Hybrydowość współczesnych wojen – analiza krytyczna*, w: *Asymetria i hybrydowość – stare armie wobec nowych konfliktów*, W. Sokała, B. Zapała (red. nauk.), Warszawa 2011, s. 9–17.

Kaczmarek K., Karpiuk M., Melchior C., *Disinformation as a Threat to State Security*, „Przegląd Nauk o Obronności” 2024, nr 20, s. 45–54. <https://doi.org/10.37055/pno/205780>.

Karpiuk W.M., *The Cybersecurity Strategy of the Republic of Poland as a Source of Internal Law*, „Cybersecurity and Law” 2024, nr 2, s. 234–245.

Kisilowska M., *Przestrzeń informacyjna jako termin informatologiczny*, „Zagadnienia Informatyki Naukowej – Studia Informacyjne” 2011, nr 2, s. 35–52. <https://doi.org/10.36702/zin.666>.

Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 2017.

Łapszyński A., *Monitoring the Information Environment In the Baltic Sea Region*, „The Baltic Amber. Multinational Corps Northeast Magazine” 2020.

McKnight C., *The Personal Construction of Information Space*, „Journal of the American Society for Information Science” 2000, t. 51, nr 8, s. 730–733. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-4571\(2000\)51:8<730::AID-ASI50>3.0.CO;2-8](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4571(2000)51:8<730::AID-ASI50>3.0.CO;2-8).

Meriläinen N., *Artificial Intelligence as a Tool in Cognitive Warfare on Digital Platforms*, „Proceedings of the 6th International Conference on AI Research”, Italy 2025, s. 306–312. <https://doi.org/10.34190/icaire.5.1.4353>.

Moskalewicz-Kwiatkowska K., *Pasożytnicza strategia rosyjskiej propagandy*, Warszawa 2024.

NATO, *Allied Joint Doctrine for Psychological Operations*, AJP-3.10.1(A), 2007, 1-1.

Olechowski M., *Wojna psychologiczna – próba zdefiniowania pojęcia*, „Wiedza Obronna” 2018, wydanie podwójne t. 262–263, nr 1–2, s. 91–106. <https://doi.org/10.34752/ahf8-sd31>.

Otłowski T., *Rosyjskie myślenie o wojnie*, „Polska Zbrojna” 2021, nr 5, s. 80–82.

Pacepa I.M., Rychlak R.J., *Dezinformacja. Były szef wywiadu ujawnia metody dławienia wolności, zwalczania religii i wspierania terroryzmu*, Gliwice 2015.

Peplowski A., *Wojna o tajemnice. W tajnej służbie Drugiej Rzeczypospolitej 1918–1944*, Kraków 2011.

Romanych M.J., *Visualizing the Information Environment*, „Military Intelligence Professional Bulletin” 2003, t. 29, nr 3, s. 5–8.

Rzegocki A., *Soft power – niedoceniana siła*, w: *Dylematy strategiczne XXI wieku. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Michałowi Chorośnickiemu z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, R. Kłosowicz, B. Szlachta, J.J. Węc (red. nauk.), Kraków 2013, s. 155–160.

Skrabacz A., Pajka A., Więckowski B., *Wojna kognitywna jako nowy wymiar operacji wielodomenowych – mapowanie i profilowanie obszaru badań za pomocą metod bibliometrycznych*, „Journal of Modern Science” 2025, s. 706–722. <https://doi.org/10.13166/jms/203647>.

Smith H., *Countering Hybrid Threats*, w: *The EU and NATO: The essential partners*, G. Lindstrom, T. Tardy (red.), Paris 2019.

Szczygielska A., *Wojna kognitywna – źródła i zasadnicze cechy*, „Kwartalnik Bellona” 2025, t. 720, nr 1, s. 27–46. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0055.1652>.

Vlahos M., *Entering the Infosphere*, „Journal of International Affairs” 1998, t. 51, nr 2, s. 497–525.

Volkoff V., *Psychosocjotechnika. Dezinformacja. Oręż wojny*, Warszawa 1991.

Wojnowski M., *Koncepcja „wojny nowej generacji” w ujęciu strategów Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2015, nr 13, s. 13–39.

Z tarczą! Jak chronić się przed dezinformacją?, K. Mikulski, M. Krawczyk (red.), Kraków 2021.

Zielonka Z., Rumiński K., *Poland Place of Freedom*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 2017.

Źródła internetowe

Balcewicz J., *Zwalczanie dezinformacji w internecie: podejście europejskie*, Cyberpolicy NASK, 26 IV 2018 r., <https://cyberpolicy.nask.pl/zwalczanie-dezinformacji-w-internecie-podejscie-europejskie> [dostęp: 17 X 2025].

Biuro Bezpieczeństwa Narodowego 2015–2025, <https://www.bbn.gov.pl/pl/informacje-o-bbn/publikacje/10209,Biuro-Bezpieczestwa-Narodowego-2015-2025.html> [dostęp: 28 IX 2026].

Borden A., *What Is Information Warfare?*, <https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/ASPJ/journals/Chronicles/borden.pdf> [dostęp: 20 V 2024].

Bugayova N., Stepanenko K., *A Primer on Russian Cognitive Warfare*, https://understandingwar.org/wp-content/uploads/2025/08/ISW20CW20Russian20Cognitive20Warfare2C-20June20302C20202520PDF20FINAL_0.pdf [dostęp: 28 IX 2026].

Calkayis M., *Contemporary Information Warfare, Artificial Intelligence, and Challenges for Democracies*, NAVI, 26 X 2025 r., <https://nato-veterans.org/contemporary-information-warfare-artificial-intelligence-and-challenges-for-democracies/> [dostęp: 6 XI 2025].

Cheatham M.J., Geyer A.M., Nohle A.P., Vazquez J.E., *Cognitive Warfare: The Fight for Gray Matter in the Digital Gray Zone*, National Defense University, <https://digitalcommons.ndu.edu/joint-force-quarterly/vol114/iss2/15/> [dostęp: 4 XI 2025].

Chroń się przed dezinformacją, NASK, <https://www.nask.pl/institut/dla-ciebie/dezinfo> [dostęp: 19 IX 2025].

Cognitive Warfare: Strengthening and Defending the Mind, NATO, 5 IV 2023 r., <https://www.act.nato.int/article/cognitive-warfare-strengthening-and-defending-the-mind/> [dostęp: 15 XI 2025].

Counter-FIMI Toolbox for Diplomats. A Conceptual Framework, <https://community-democracies.org/app/uploads/2025/01/Counter-FIMI-Toolbox.pdf> [dostęp: 2 IX 2026].

Creation of the European External Action Service, European Union External Action, 19 VIII 2021 r., https://www.eeas.europa.eu/eeas/creation-european-external-action-service_en [dostęp: 20 XII 2025].

Czy wiesz jak chronić się przed dezinformacją?, Komenda Powiatowa Policji w Oławie, 24 XI 2024 r., <https://olawa.policja.gov.pl/doa/aktualnosci/bieza/132251,Czy-wiesz-jak-chronic-sie-przed-dezinformacja.html> [dostęp: 15 IX 2025].

Dezinformacja w UE – pomimo podejmowanych wysiłków problem pozostaje nierozwiązany. Sprawozdanie specjalne, https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_09/SR_Disinformation_PL.pdf [dostęp: 15 X 2025].

Dezinformacja, <https://www.wojsko-polskie.pl/woc/articles/publikacje-r/dezinformacja/> [dostęp: 28 IX 2025].

Dezinformacja: 10 kroków, by chronić siebie i innych, Parlament Europejski, 11 VI 2025 r., <https://www.europarl.europa.eu/topics/pl/article/20250603STO28720/dezinformacja-10-krokw-by-chronic-siebie-i-innych> [dostęp: 21 X 2025].

Dlaczego obca propaganda jest skuteczna w obszarze obronności?, Stop Fake Org, 5 VIII 2019 r., <https://www.stopfake.org/pl/dlaczego-obca-propaganda-jest-skuteczna-w-obszarze-obronnosci/> [dostęp: 29 X 2025].

Encyklopedia Bezpieczeństwa, t. 5, O. Wasiuta, S. Wasiuta (red.), <https://inob.uken.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/37/2023/10/Encyklopedia-tom-5.pdf> [dostęp: 2 XII 2025].

Encyklopedia Bezpieczeństwa Narodowego, Encyklopedia Bezpieczeństwa, t. 5, O. Wasiuta, S. Wasiuta (red.), <https://encyklopedia.revite.pl/articles/view/643> [dostęp: 20 XI 2025].

Gorzelnik N., *Twój post na fejsie może kosztować życie. Oto jak wrogie wywiady wykorzystują social media*, INN Poland, 28 III 2022 r., <https://innpoland.pl/177769,jak-twoje-dzialania-w-sieci-wspieraja-rosyjski-wywiad> [dostęp: 28 VIII 2024].

Karalus A., *Czym jest wojna kognitywna?*, YouTube, 28 I 2025 r., https://www.youtube.com/watch?v=YXIOrA_rNGY [dostęp: 5 XI 2025].

NATO 2022 Strategic Concept, NATO, 29 VII 2022 r., <https://www.nato.int/strategic-concept> link nie działa, czy chodzi o <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/strategic-concepts/nato-2022-strategic-concept> [dostęp: 9 XII 2024].

Nogacki R., Surdyk K., *Teoria i praktyka działań dezinformacyjnych*, Profesjonalny Wywiad Gospodarczy Skarbiec, 19 II 2020 r., <https://www.wywiad-gospodarczy.pl/teoria-i-praktyka-dzialan-dezinformacyjnych.html> [dostęp: 19 VIII 2025].

Oleksiejuk M., *Rosyjski syndrom oblężonej twierdzy*, Warsaw Institute, 31 VIII 2020 r., <https://warsawinstitute.org/pl/rosyjski-syndrom-oblezonej-twierdzy/> [dostęp: 29 VIII 2025].

Pijpers P.B.M.J., *On Cognitive Warfare: The Anatomy of Disinformation*, The Defence Horizon Journal, 21 III 2024 r., <https://tdhj.org/blog/post/on-cognitive-warfare-the-anatomy-of-disinformation/> [dostęp: 26 X 2025].

Protecting the Alliance Against the Threat of Cognitive Warfare, YouTube, 9 V 2023 r., <https://www.youtube.com/watch?v=4Pn57uoyYEA> [dostęp: 5 XI 2025].

Rozpoznawanie nieprawdziwych informacji, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, <https://www.gov.pl/web/baza-wiedzy/roznawanie-nieprawdziwych-informacji> [dostęp: 20 III 2023].

Słownik języka polskiego, <https://sjp.pwn.pl/sjp/manipulacja;2481186> [dostęp: 10 IX 2025].

Słownik języka polskiego, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wojna%20psychologiczna.html> [dostęp: 20 XI 2025].

Tomala L., *Kto wierzy w fake newsy? Badacze chcą zwalczać szkodliwe informacje jak epidemie*, Nauka w Polsce, 7 II 2021 r., <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C86178%2Ckto-wierzy-w-fake-newsy-badacze-chca-zwalczac-szkodliwe-informacje-jak> [dostęp: 15 X 2025].

Tzu S., *The Art of War*, https://ebook-mecca.com/online/The_Art_of_War.pdf [dostęp: 27 IX 2025].

Vademecum Bezpieczeństwa Informacyjnego, <https://vademecumbezpieczenstwainformacyjnego.uken.krakow.pl/2020/03/12/wojna-psychologiczna/> [dostęp: 26 XI 2025].

Wielki słownik języka polskiego, <https://wsjp.pl/haslo/podglad/18679/wojna-psychologiczna> [dostęp: 20 XI 2025].

Wielki słownik języka polskiego, <https://wsjp.pl/haslo/podglad/85144/pas-szahida> [dostęp: 14 XII 2025].

Wykorzystanie sztucznej inteligencji w wykrywaniu dezinformacji w Internecie, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, 10 VIII 2023 r., <https://www.gov.pl/web/5g/wykorzystanie-sztucznej-inteligencji-w-wykrywaniu-dezinformacji-w-internecie> [dostęp: 27 X 2025].

Inne dokumenty

Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the remit of public service media in the information society (Adopted by the Committee of Ministers on 31 January 2007 at the 985th meeting of the Ministers' Deputies), CM/Rec(2007)3, <https://search.coe.int/cm?i=09000016805d6bc5> [dostęp: 14 IX 2025].

Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady. Wspólne ramy dotyczące przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym – odpowiedź Unii Europejskiej, Bruksela, 6.04.2016, JOIN(2016) 18 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018> [dostęp: 22 X 2025].

Płk dr Tomasz Gergelewicz

Doktor nauk w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie. Zajmuje się badaniem wpływu operacji informacyjnych na bezpieczeństwo oraz praktycznym budowaniem odporności społecznej na zagrożenia kognitywne. Doświadczenia z obszaru komunikacji strategicznej i przeciwdziałania dezinformacji zdobywał w Centrum Operacyjnym Ministra Obrony Narodowej oraz w Akademickim Centrum Komunikacji Strategicznej przy Akademii Sztuki Wojennej. Działalność dydaktyczną i publicystyczną realizuje w obszarze strategii bezpieczeństwa, komunikacji strategicznej i przeciwdziałania wrogim operacjom informacyjnym, w tym wykorzystaniu technologii opartych na sztucznej inteligencji.

Kontakt: t.gergelewicz@wp.pl

